

РОЗМОВНІ ЕЛЕМЕНТИ В ЛЕКСИЦІ КАНОНІЧНИХ ТЕКСТІВ ТЕНРІЙСЬКОЇ РЕЛІГІЇ (на матеріалі «Офудесакі»)

Статтю присвячено дослідженню лексичних особливостей мови головного канонічного тексту Тенрійської релігії – «Офудесакі», який яскраво віддзеркалює мовну ситуацію в Японії другої половини XIX ст., що характеризувалася значною нестійкістю мовних норм та правил, являючи собою своєрідний конгломерат мов і стилів. Ця унікальність тексту «Офудесакі» дозволяє дослідити процес зародження та становлення сучасної японської літературної мови, з'ясувати труднощі, які поставали перед нею, протестувати способи подолання цих труднощів.

Ключові слова: Тенрійська релігія, Тенрі-кьо, «Офудесакі», бунго, кото, кьоцуго, хьо-джонго, дзокуто, кансайський діалект

Для того, щоб об'єктивно оцінити лексичні особливості мови канонічних текстів Тенрійської релігії, необхідно здійснити короткий екскурс до історії розвитку японської мови і з'ясувати, якою була мовна ситуація в Японії середини XIX століття, тобто в той період, коли засновниця цього віровчення, Накаяма Мікі (1797-1887), почала працювати над створенням текстів «Офудесакі» та «Мікагура-ути». Свого часу це питання досить детально досліджували як японські [Бунтайші, 1972; Фурута, 1982], так і європейські, зокрема радянські [Конрад, 1960; Сыромятников 1965, 1978] та російські [Алпатов, 2003] фахівці, а тому, спираючись на ці та інші дослідження, спробуємо стисло описати історичний процес розвитку японської мови в період з IX до XIX ст.

Як відомо, починаючи з доби Хейан (794-1185 рр.) в Японії паралельно використовувалися дві літературні мови: *камбун* (漢文, досл.: «ханське письмо») – японізований варіант китайської літературної мови *веньянь*, яка тривалий час була своєрідною «латиною» для цілої низки південосхідних і далекосхідних країн (В'єтнам, Корея, Японія та ін.), та *бунго* (文語, досл.: «писемна мова»), в основу якої лягла вишукана японська мова аристократів тогочасної столиці країни м. Кіото. Ця «писемна мова», попри деякі незначні зміни, зокрема проникнення окремих розмовних елементів (передусім на лексичному рівні), використання окремих граматичних форм, властивих усному спілкуванню, певну демократизацію синтаксису тощо, проіснувала в японській художній літературі майже до кінця XIX ст., а в мові загальнонаціональних мас-медіа (газети, радіо, телебачення), як і в науковій літературі – до середини XX ст.

Водночас із двома літературними мовами, безумовно, існувала також некодифікована розмовна японська мова *кото* (口語), в основі якої лежали численні місцеві діалекти і яка довгий час вважалася вульгарною мовою. Однак поступово на базі токійського діалекту була сформована загальнонаціональна розмовна мова *кьоцуго* (共通語). Починаючи з 1886 р. ця мова, яка поступово лягла в основу сучасної японської літературної мови, почала викладатися в навчальних закладах країни різного рівня – від початкових шкіл до вищих навчальних закладів.

Отже, канонічні тексти Тенрійської релігії «Офудесакі» (досл.: «На кінчику пензля») та «Мікагура-ута» (досл.: «Ритуальні /церемоніальні/ пісні») створювалися на історичному етапі відмови японців від застарілої на той час літературної мови бунго і поступового переходу (завдяки активним зусиллям прогресивних японських письменників і поетів, спрямованих на органічне об'єднання літературної та розмовної мов)¹ на ще не до кінця кодифіковану загальнонаціональну розмовну мову², /Лише поступово, протягом перших десятиліть ХХ ст. була остаточно сформована сучасна японська загальнонаціональна літературна мова, яку спочатку називали *кьоцуго* (共通語, досл.: «загальна мова»), а згодом вона дістала назву *хьоджюнго* (標準語, досл.: «стандартна мова»). Обидві ці назви як синоніми використовуються й донині.

Тож перед Накаямю Мікі – засновницею Тенрійської релігії й авторкою перших канонічних текстів цього віровчення – постало досить складне лінгвістичне завдання. З одного боку, чітко усвідомлюючи значення канонічного релігійного тексту для своїх численних послідовників, вона обрала для написання «Офудесакі» поетичний жанр *танка*, що зародився ще в VII ст. і вимагає традиційного використання бунго, з характерною для цієї мови лексикою, граматиною, синтаксисом, художньо-стилістичними засобами та образністю. А з іншого боку, демократичні зміни у сфері літературної мови, які відбувалися в тогочасному японському суспільстві, як і специфіка аудиторії, для якої призначався текст «Офудесакі» (а це було переважно міське простолюддя та селяни, які не володіли достатньою мірою досить застарілою на кінець ХХ ст. мовою *бунго*), диктували необхідність широкого залучення сучасної розмовної лексики і використання відповідних граматичних форм та синтаксичних конструкцій, характерних насамперед для звичної і добре зрозумілої потенційними реципієнтами канонічного тексту «Офудесакі» розмовної мови кого, яка на той час усе ще залишалася не кодифікованою.

Як же виходить із цієї складної ситуації Накайма Мікі? Вона насичує текст «Офудесакі» розмовними елементами на всіх рівнях – фонетичному, морфологічному, лексичному, граматичному і синтаксичному, можливо, навіть не усвідомлюючи при цьому, що йдеться фактично про змішування двох різних мов – *бунго* та *кого*, оскільки, як зауважує у своїй праці «Основи японського мовознавства» відомий японський лінгвіст Токієда Мотокі, переважна більшість японців сприймала *бунго* та *кого* не як відмінні мовні системи, що сформувалися на різних історичних етапах розвитку їхньої національної мови і застосовувалися в різних сферах комунікативної діяльності мовців, а лише як більш високий та престижніший і, відповідно, менш високий та менш престижний стилі мовлення [Токиєда 2003, 93]³.

Для того, щоб наочніше показати головні відмінності на різних мовних рівнях між

¹ Серед відомих японських письменників та поетів, які доклали найбільших зусиль для демократизації мови національної художньої літератури, органічного об'єднання літературної і розмовної мов, насамперед слід назвати імена Фтабатея Шімея, Ямади Бімьо, Масаоки Шікі, Накацуки Іпекіро, Нацуме Сосекі, Шімадзакі Тосона, Шіги Наоя та ін.

² Перша офіційна граматика японської розмовної мови, яка була затверджена Міністерством освіти Японії й рекомендована як основний посібник для використання в навчальному процесі всіма шкільними закладами країни, з'явилася лише в 1917 р. [докл. про це див.: Алпатов 2003, 10].

³ Дослівно у зазначеній праці Токієди Мотокі сказано: «Із позиції дослідника сучасна і старописемна мова розглядаються як різні етапи розвитку національної мови; а з точки зору суб'єкта вони, швидше, відрізняються лише своєю престижністю» [Токиєда 1983, 93].

буню та кого, наведемо приклади віршів-танка схожої тематики, які були написані в різні історичні епохи. Перший із них – це вірш Дзякурен-хоші з відомої поетичної антології «Шінкокін-вака-шю» («Нова збірка старих та нових японських пісень»), яку уклав відомий японський поет Фуджівара Тейка (Садаіе) в 1205 р.:

***

ちり
くるしきに
くも
きえにこそ
くらめ

(寂蓮法師 – Дзякурен-хоші, “Шінкокін-вака-шю”, № 1941)

***

*У море мук закину знову сіті,
Щоб врятувати тих,
Чії серця
Стомились від страждань
У цьому світі.*

(Переклад І.Бондаренка)

Наступні два вірші ми взяли безпосередньо з тексту «Офудесакі», який був написаний в 1869-1881 рр.:

このよあくしまじりであるからに
いんねんつけるいかにで⁴
 (“Офудесакі”, I-62)

*Оскільки в цьому світі існує зло,
Уникайте всього, що підитовхує вас до поганого!⁵
(Переклад наш. – С.М.)*

しんつのあるならにも
しかとうけやいたすけするぞや
 (“Офудесакі”, VII-84)

*Якщо щирість ваших сердець буде визнана Цукі-Хі,
Він неодмінно дарує вам Спасіння!
(Переклад наш. – С.М.)*

При порівнянні навіть лише цих трьох віршів-танка, написаних у різні історичні епохи, виникає закономірне питання, якими саме – розмовними, просторічними чи ді-

⁴ Написання віршів-танка наводиться в тому самому вигляді, в якому вони представлені в канонічних виданнях «Офудесакі»: два рядки (відповідно, 5-7-5 та 7-7 складів у кожному) замість традиційних п'яти рядків чи стовпчиків (при вертикальному стилі письма).

⁵ В оригіналі: いんねんつける事ハ («Іннен цукеру кото-ва...») – досл. з яп.: «дотримуючись (підкорюючись, слідуючи) іннен...»; де Іннен (реліг. термін) – «Визначеність долі», «Обумовленість / зумовленість/ долі» (англ.: causality; preordination – причиновість; визначеність).

лектними – елементами насичений текст «Офудесакі»? І тут постає ціла низка проблем, пов'язаних із різним розумінням і, відповідно, різним тлумаченням понять «розмовна мова», «просторіччя» і «діалект» у японській мовознавчій традиції та в європейському мовознавстві. Ці засадничі лінгвістичні розбіжності ще більше ускладнюються наявністю в японській мові надзвичайно рознозної (принаймні, порівняно з іншими мовами світу) категорії ввічливості (яп.: 敬語 – «кейго»), яка обумовлює необхідність обов'язкового використання мовцями в різних комунікативних ситуаціях і різних текстах розгалуженої та багаторівневої системи стилів ввічливого (нейтрального, невимушеного, фамільярного, грубого тощо) мовлення. В дуже узагальненому вигляді ця система стилів виглядає так:

1. *Тейнейго* (яп.: 丁寧語 – «чемна мова») – «універсальна нейтрально-ввічлива форма мовлення, для якої характерні, насамперед, використання дієслів із кінцевою формою “-масу”, дієслівної зв'язки “десу”, а також шанобливих префіксів *о-* та *го-*».

2. *Сонкейго* (яп.: 尊敬語 – «шаноблива мова») – «форма мовлення, у якій мовець виражає своє шанобливе ставлення до свого безпосереднього співрозмовника чи до тієї особи, про яку йдеться, із використанням спеціальних «шанобливих» дієслів, постфіксальних форм ввічливого звертання “-сан”, “-сама”, “-сенсей” та ін.».

3. *Кенджього* (яп.: 謙讓語 – «сором'язливо-скромна мова» (або «принизливо-зневажальна /стосовно себе/ мова») – «форма мовлення, у якій мовець за допомогою спеціальних висловів і форм дієслів (напр.: “мосу” 申す, “мошіагеру” 申し上げる тощо) демонструє особисту скромність і навіть самоприниження стосовно співрозмовника чи до тієї особи, про яку йдеться» [Японія. Как ее понять 2006, 175, 236-237; Бондаренко 2010, 300-301].

Як відомо, в основу загальнонаціональної розмовної мови *кьоцуго* (共通語), на базі якої у другій половині XIX ст. і сформувалася сучасна японська літературна мова, був покладений токійський (едоський) варіант японського усного мовлення з усіма його регіональними особливостями. Проте Накаяма Мікі, яка ніколи в житті не покидала меж району Кансай, навряд чи вільно володіла саме цією розмовною мовою, тим більше, що *кьоцуго* на той час лише почала поширюватися країною завдяки зусиллям відповідних міністерств та відомств. Ця мова почала викладатися в шкільних навчальних закладах країни лише з 1886 р., тобто за рік до смерті засновниці Тенрійської релігії, коли її робота над створенням тексту «Офудесакі» в основному була завершена. З огляду на зазначене заявляти, що саме розмовна мова *кьоцуго* знайшла своє віддзеркалення в цьому канонічному тексті, навіть апіорі було б не об'єктивно.

Проте, окрім терміна *кьоцуго* в японській лінгвістиці існує також термін *дзокуго* (яп.: 俗語 – досл.: «фамільярна мова»), під яким розуміється один зі стилів японського розмовного мовлення, що набув широкого поширення серед простого населення в XIX-XIX ст., і яким донині активно користуються у процесі комунікації мовці однакового соціального статусу, близькі родичі, а також старші за віком чи вищі за соціальним статусом особи при спілкуванні з молодшими або нижчими за ієрархічним статусом у суспільстві (колективи, групи, команди тощо) співрозмовниками.

Звичайно, навіть гіпотетично припустити, щоб Накаяма Мікі свідомо прагнула надати своєму творінню фамільярного звучання, неможливо. Тим більше, що згідно з постулатами Тенрійської релігії текст «Офудесакі» був «надиктований» їй самим Богом-Отцем, який навряд чи дозволив би собі «фамільярничати» з віруючими, проповідуючи

їм вустами пророчиці Оя-сами своє одкровення. Ми переконані, що авторка «Офудесакі» сприймала *дзокуго* як звичайну тогочасну розмовну мову, жодним чином не приписуючи їй будь-яких негативних (неделікатних, фамільярних, а тим більше – запанібратських чи грубих) якостей.

Критерії, якими оперують японські лінгвісти, описуючи *дзокуго*, а також мовні явища, які вони зараховують до цього стилю японського розмовного мовлення, є такими:

- використання зв'язки «*да*» (だ) замість «*десу*» です після іменників-присудків або ж відсутність цієї зв'язки;

- вживання прикінцевих часток: «*ва*» (わ), «*са*» (さ), «*йо*» (よ), «*не*» (ね), «*ка*» (か), «*но*» (の), «*на*» (な), «*дзо*» (ぞ) та ін.;

- випадіння початкового «*і*» (い) в допоміжному дієслові «*іру*» (いる) та кінцевого «*е*» (え) у дієслівних формах на «*-те*» (て): 読んでいる – 読んでる (*йонде-іру* – *йон-деру*), 読んでおる – 読んどる (*йонде-ору* – *йондору*), 読んでおく – 読んどく (*йонде-оку* – *йондоку*);

- стягнення складів: ては «*те-ва*» → *ча* «*чя*», では «*де-ва*» → *じ* «*джя*», てしまう «*те-шімау*» → *чимау* «*чімау*» → *чяу* «*чяу*», てしまう «*де-шімау*» → *жимау* «*джімау*» → *жіау* «*джяу*», とゆう «*то-юу*» → *чюу* «*чюу*», れば «*реба*» → *рі* «*ря*», ければ «*кереба*» → *кі* «*керя*», てあげる «*театеру*» → *та* «*тате-ру*», れ (それで) «*ре*» («*сореде*») → *і* (そいで) «*і*» («*соіде*»), くは(ない) «*кува(най)*» → *ка(най)* «*ка(най)*».

Ці явища фактично збігаються з аналогічними особливостями на всіх мовних рівнях, але в європейському мовознавстві вони характеризуються не як «фамільярні», а як «просторічні». У свою чергу, подібні мовні явища, які в європейській лінгвістиці (у тому числі й вітчизняній) розглядаються фахівцями як «просторічні», японські лінгвісти, навпаки, відносять до *дзокуго*, тобто до «фамільярної мови». В японській мовознавчій традиції окремого терміна на позначення того, що в європейській лінгвістиці називається «просторіччям»⁶, взагалі не існує.

Саме тому, використовуючи для характеристики мови «Офудесакі» як японську, так і європейську термінологію, ми можемо охарактеризувати її як «суміш» *бунго*, *кьоцуго*, *дзокуго* та кансайського просторіччя (в його нарському – від назви м. Нара – варіанті) з усіма його особливостями на всіх мовних рівнях, включаючи також діалектні. Але в цій «мішанині» мов і стилів ми жодним чином не бачаємо якихось недоліків чи вад цього оригінального тексту доби Мейджі. Навпаки, саме це, на наше щире переконання, ро-

⁶ Услід за О.О. Селівановою, під просторіччям (анг.: *popular language*, нім.: *Volkssprache*) ми розуміємо «сукупність засобів усного розмовного мовлення, які не мають системного характеру, не є внормованими, характеризуються грубуватістю й факультативністю вживання переважно неосвіченими носіями мови у побутовій сфері спілкування. Термін виник зі сполуки «просте мовлення» у XVI ст. у значенні «не книжне народне мовлення»... Просторіччя може мати писемну фіксацію в мові художньої літератури, уживаться для увиразнення мови персонажів, характеристики їхнього освітнього статусу, мовної конвергенції комунікантів тощо. Однак просторіччя не може ставати елементом літературної мови, тому термінологічне сполучення «літературне просторіччя» на позначення грубуватих, знижених елементів у складі літературної мови не має права на існування. Просторіччя як відхилення від мовної норми на всіх мовних рівнях протистоїть літературній мові разом із діалектами й жаргонами. Елементи просторіччя можуть переходити до літературної мови у випадку їхньої кодифікації [Селіванова 2006, 504].

бити текст «Офудесакі» унікальною мовною пам'яткою, яка дозволяє дослідити процес зародження і становлення сучасної японської літературної мови, з'ясувати труднощі, які поставали перед нею, простежити шляхи подолання цих труднощів тощо.

Унікальний конгломерат мов різних історичних епох, мовленнєвих стилів, із широким залученням діалектної і навіть жаргонної (якщо терміносистему Тенрійської релігії розглядати як своєрідний жаргон певної окремої релігійної громади) лексики, що відзеркалює текст «Офудесакі», ми можемо проілюструвати на поетичних прикладах, наведених вище.

Якщо вірш-*танка* японського поета XII ст. Дзякурен-хоші (Фуджівара-но Саданага, 1139-1292) з поетичної антології «Шінкокін-вака-шю» (1205 р.) можна вважати зразком поетичного твору, написаного мовою *бунго*, то два вірші-*танка* аналогічної тематики з тексту «Офудесакі», який був написаний в 1869-1881 рр., яскраво демонструють всю неусталеність літературної мови цієї історичної доби.

Так, якщо у другому з наведених віршів:

しんぢつの心あるなら月日にも
しかとうけやいたすけするぞや
("Офудесакі", VII-84)

ще трапляються окремі слова та словосполучення, які можна віднести до мови *бунго*, як наприклад: (しんぢつの) 心 [(шіндґіцу-но) когоро] – «(шире, правдиве; вірне) серце», то в першому вірші-*танка*:

このよふはあくしまじりであるからに
いんねんつける事はいかんで
("Офудесакі", I-62)

навіть частотне для *бунго* словосполучення *この世* [коно йо] – «цей світ» (а частіше: *世の中* [йо-но нака] – «у /цьому/ світі», «на /цьому/ світі») в написанні Накаями Мікі представлено як *このよふ* [коно йоу], тобто з подовженим голосним [о:] (у складі вірша це звучить як подвоєння голосного [о → о-о]), що є однією з фонетичних особливостей кансайського діалекту, яка збереглася й донині (*пор. суч. літ.*: *世* [йо] – «світ»). Таке саме написання слова «світ», як у процитованому вірші, спостерігається у віршах II-23, III-92 і багатьох інших).

Такою самою фонетичною особливістю кансайського діалекту є йотування голосного [а] у позиції після іншого голосного, як наприклад, у наведеному вище вірші VII-84: *うけやい* [укеяі] замість *うけあい* [укеаі] – «гарантувати», «ручатися»; «неодмінно», «обов'язково» (про тверду обіцянку чи запевнення виконати щось) («Офудесакі», VII-84).

А також аналогічні випадки заміни голосного [а] на [я] в інших віршах «Офудесакі»: *しやんせよ* [шіян-сейо] замість *しあんせよ* [шіан-сейо] («Офудесакі»: I-54; II-23; III-31; III-65 та ін.); *うけやう* [укеяу] замість *うけあう* [укеау] («Офудесакі»: I-64).

У вірші I-62 слово *いんえん* (因縁 [іннен] – «причиновість», «причина»; «зв'язок», «взаємозв'язок»; «обумовленість», «зумовленість»; «карма», «доля»; *англ.*: «causality», «preordination») можна віднести як до *кьоцуго*, так і до терміносистеми Тенрійської релігії, оскільки в канонічних текстах воно набуло особливого значення і тлумачиться як «обумовленість людської долі Богом-Отцем», «Божественне визначення долі людини» тощо.

Слово あくし [акуші] (суч.: あくじ [акуджі], 悪事 – «зло», «злодійство»; «злочин»), безсумнівно, належить до сучасної японської літературної мови, тобто до *кьоцуго* (або ще *хьоджюнго*). Проте в його написанні віддзеркалилась досить характерна графічна особливість, властива мові *бунго*, а саме – не обов'язковість використання так званих *нігори-тен* (або ще *докумен*) [ ] та [ ] – спеціальних діакритичних знаків для фіксації на письмі при використанні *хіратани* чи *катакани* переходу глухих приголосних у відповідні дзвінки (одзвінчення: た (та) → だ (да), し (ші) → じ (джі), く (ку) → ぐ (гу), а також перетворення приголосного [x] на [п]: は (ха) → ぱ (па), ひ (хі) → ぴ (пі), へ (хе) → ぺ (пе), ほ (хо) → ぽ (по) тощо.

Своєрідною особливістю графічного оформлення тексту «Офудесакі» є також використання Накаямою Мікі у вірші I-62 (а також у багатьох інших аналогічних випадках) для написання тематичного постфікса -は [ва], який у сучасній літературній мові завжди пишеться хіраганою, графемою *катакани* ハ [ха].

До діалектних особливостей можна віднести також дієслівні форми あるからに [ару-кара-ні] – «оскільки існує ...», «через те, що е...»; *いかんで* [іканде] – «не можна», «не слід»; «не варто» (замість літературного: ...て(で)はいけません [...те(де)-ва ікемасен]); а також використання у вірші VII-84 прикінцевої частки *ぞや* [дзоя].

І це далеко не всі мовні спостереження, які можна зробити лише на прикладі цих двох віршів-танка з тексту «Офудесакі».

Отже, текст «Офудесакі» – головної канонічної книги Тенрійської релігії – є унікальною мовною пам'яткою доби Мейджі, що віддзеркалює мовну ситуацію в Японії цієї історичної доби, яка характеризувалася значною строкатістю й нестійкістю мовних норм та правил. Проте саме ця «мішанина» мов і стилів, зафіксована майже 150 років тому «кінчиком священного пензля», дозволяє в деталях простежити процес зародження та становлення сучасної японської літературної мови. Саме ця унікальна особливість тексту «Офудесакі» і надзвичайно важливе значення цього твору для дослідження історії генези нової японської літературної мови ставить його на один щабель з «Енеїдою» І.П. Котляревського, яка також фактично заклала підвалини сучасної української літературної мови, чи з відомими рукописними джерелами російської розмовної мови XVI-XVII ст.: «Паризьким словником московитів» («*Dictionnaire Moscovite*» /1586 p./) француза Жана Соважа, «Російсько-англійським словником-щоденником» («*Dictionarium Russico-anglicum*» /1618-1619 pp./) англійця Річарда Джеймса та «Руською граматикою» («*Grammatica Russica*» /1696 p./) німця Г.В. Лудольфа, які свого часу знайшов і дослідив Б.А. Ларін у докторській дисертації «Три іноземні джерела з історії російської мови XVI-XVII ст.» [Ларін 1948].

Ми переконані, що наш аналіз лінгвістичних особливостей цієї унікальної мовної пам'ятки доби Мейджі є лише першим кроком на шляху її всебічного і глибокого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алпатов В.М. Япония: язык и общество. – М.: Муравей, 2003. – 208 с.;
2. Бондаренко І.П. Розкоші і злидні японської поезії: японська класична поезія в контексті світової та української літератури. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2010. – 555 с.;
3. Бунтайші, тенго-сейкацу-ші (Історія стилів, історія мовного існування) // Кодзакоку-ші (Серія книг з історії японської мови). – Т.5. – Токіо, 1972;

4. Конрад Н.И. О литературном языке в Китае и Японии / Н. И. Конрад // Вопросы языкознания. 1954. № 3. – С. 25-40;
5. Ларин Б.А. Три иностранных источника по истории русского языка XVI-XVII вв. (Аннотация докторской диссертации) // Доклады и сообщения Института русского языка АН СССР.- М.-Л.: Изд-во АН СССР. – 1948 а. – Вып. 1. – С. 157-164;
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.;
7. Сыромятников Н.А. Становление новояпонского языка. М.: Наука, 1965. – 305 с.;
8. Сыромятников Н.А. Развитие новояпонского языка. М.: Наука, 1978. – 303 с.;
9. Токиэда Мотоки. Основы японского языкознания // Языкознание в Японии: Хрестоматия / Составители: В.М. Алпатов, И.Ф. Вардуля. – М.: Радуга, 1983. – 313 с.;
10. Фурута Тохаку. «Кого» то йу: котоба (Слово «кого») // Ко:сиигата. № 27. Фукуока, 1982. 9. Япония. Как ее понять: очерки современной японской культуры / За ред. Роджера Дж. Дэвиса, Осаму Икэно. – М., 2006. – 320 с.

С. Мазур,

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

РАЗГОВОРНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ В ЛЕКСИКЕ КАНОНИЧЕСКИХ ТЕКСТОВ ТЭНРИЙСЬКОЙ РЕЛИГИИ (НА МАТЕРИАЛЕ «ОФУДЕСАКИ»)

Статья посвящена исследованию лексических особенностей языка главного канонического текста Тэнрийской религии – «Офудэсаки», ярко оразившего языковую ситуацию в Японии второй половины XIX в., которая отличалась значительной неустойчивостью языковых норм и правил, являясь своеобразным конгломератом языков и стилей. Эта уникальность текста «Офудэсаки» позволяет исследовать процесс зарождения и становления современного японского литературного языка, выявить трудности, возникавшие перед ним, проследить способы преодоления этих трудностей.

Ключевые слова: Тэнрийская религия, Тэнри-кё, «Офудэсаки», бунго, кого, кёцуго, хёдзюно, дзокуго, кансайский диалект.

С. Mazur,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

LEXICAL FEATURES OF MAIN CANONICAL TEXT OF TENRI-KYO RELIGION – “OFUDESAKI”

The article is devoted to researching the lexical features of main canonical text of Tenri-kyo religion – “Ofudesaki”, which clearly reflects the linguistic situation in the second half of the XIX century in Japan and is characterized by considerable instability of linguistic norms and rules representing a kind of conglomerate of languages and styles. This originality of text “Ofudesaki” allows to research the process of origin and development of modern Japanese literary language, clears up the difficulties which arose before it and helps to trace the manners of an overcoming these difficulties.

Key words: *Religion of Tenri-kyo, Tenri-kyo, bungo, kogo, kyotsugo, hyojungo, zokugo, the dialect of Kansai.*

УДК 811.521

О. Озерська, к. пед. н., доц.,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ ЯПОНСЬКИХ ДІЛОВИХ НАРАД

У статті висвітлено особливості функціонування мовленнєвого етикету японських ділових нарад залежно від комунікативної ситуації; подано лінгвопрагматичний аналіз висловлювань і мовних кліше, характерних для мовленнєвого жанру ділових нарад.

Ключові слова: *мовленнєвий жанр, діловий мовленнєвий етикет, комунікативна ситуація, мовленнєвий акт, комунікативна інтенція, мовні кліше, жанр ділової наради*

Як відомо, основною ознакою комунікативної якості мовлення є його правильність – величезна і складна ділянка культури мовлення. Щоб говорити правильно, необхідно досконало володіти нормами літературної мови – загальноприйнято вимовляти, змінювати, записувати слова, будувати речення чи загалом текст відповідно до стилю мовлення. Грамотне мовлення передбачає користування всіма мовними правилами, вміння будувати вислови, що відповідають обраному типу і стилю.

Мовленнєвий етикет передбачає соціальну взаємодію членів суспільства – їхню спільну діяльність і власне комунікацію. Згідно з правилами мовленнєвого етикету, спілкуючись, співрозмовники повинні не тільки контролювати правильність власного мовлення, а й рахуватися із соціальними нормами, звичаями, традиціями, що існують у цьому суспільстві. Ці тези є чи не найважливішими для ділового мовленнєвого етикету, оскільки без знання загальноприйнятих у суспільстві правил ділового етикету, не володіючи вербальними формами вираження ввічливих взаємин між людьми, мовець не може правильно встановити різноманітні ділові контакти з оточуючими, тобто не може з найбільшим зиском для бізнесу здійснити сам процес спілкування.

Метою цієї статті є вивчення окремих аспектів японського мовленнєвого етикету, характерного для жанру ділових нарад. Відповідно до поставленої мети вважаємо за необхідне: 1) визначити поняття «мовленнєвий етикет», «мовленнєвий жанр»; 2) виявити особливості функціонування мовленнєвого етикету японських ділових нарад залежно від комунікативної ситуації; 3) систематизувати і надати лінгвопрагматичний аналіз висловлюванням і мовним кліше, які є характерними для певних комунікативних ситуацій мовленнєвого жанру ділових нарад.

Матеріалом дослідження послуговували навчально-методичні посібники, довідники японською мовою з підготовки менеджерів японських компаній до іспиту на працевлаштування, а саме, частина завдань для іспиту з перевірки знань і вмінь, необхідних для ділової комунікації майбутнього співробітника [石井 2010; 田淵 2008; 寺島 2010].

У більшості вітчизняних наукових досліджень, пов'язаних із діловим стилем мови, розглядаються його письмові варіанти. Однак не менш важливою складовою ділового